

Arapska opomena Hrvatskoj

Na Vladi je da odluči hoće li živjeti u strahu od prosvjeda građana ili će napokon ozbiljno krenuti u reforme

Piše Katarina Ott

ravnateljica Instituta za javne financije

Zbivanja u arapskom svijetu u kojemu demonstranti pokušavaju rušiti autokratske, nedemokratske režime koji već godinama, pa i desetljećima, odgađaju neophodne reforme, navode na razmišljanje. I u hrvatskim se medijima, pri kritiziranju Vladinog oklijevanja u provođenju reformi, već kalkula s mogućnošću egipatskih i tuniskih scenarija.

Razlike između Hrvatske i arapskih zemalja su, naravno, velike, ali postoje i brojne sličnosti: nefunkcioniranje demokratskih institucija, optužbe za ekstremnu korumpiranost čak i najviših političara, visoka nezaposlenost, posebice mladih, te neprovođenje neophodnih reformi.

Boji li se Vlada ulice

Postoji li i u Hrvatskoj strah od ulice: generalnog štrajka, demonstracija, nasilja? Boji li se Vlada da će masa nezaposlenih izaći na ulice, poduzme li neophodne mjere koje bi njihov položaj - kratkoročno - mogle još i pogoršati?

Jednoznačnih odgovora nema.

Kao što je objašnjeno u prethodnom broju *Banke*, istraživanje na uzorku zemalja OECD-a, dakle devetnaest najrazvijenijih i najbogatijih država svijeta u razdoblju 1975.-2008., pokazuje da se koliko-toliko solidne vlade, koje nisu baš na rubu gubitka vlasti, mogu slobodno upustiti čak i u vrlo agresivnu fiskalnu prilagodbu i preživjeti iduće izbore.¹

Situacija je nešto drukčija ako se pogledaju rezultati istraživanja veze fiskalnih politika i građanskih nemira u jedanaest južnoameričkih država u razdoblju 1937.-1995.²

Autor istraživanja polazi od teze da fiskalne konsoli-

dacije često dovode do nasilja protiv vlade. Povijest obiluje takvim primjerima: od pada Weimarske Republike početkom 1930-ih, kad su zbog povećanja konkurentnosti smanjeni javni rashodi (uključujući plaće u javnom sektoru) i povišeni porezi, do žestokih demonstracija u Grčkoj 2010. kad su zbog prijetnje bankrota države srezane plaće u javnom sektoru, snižene mirovine, povišeni porezi na dodanu vrijednost, luksuz i dobit.

Državni rashodi i prosvjedi

Povijest južnoameričkih država pokazuje jasnu vezu između oštih vladinih mjera i nesigurnosti. Iako su odgovori društva na smanjenje javne potrošnje uglavnom bili slični u autokratskim i demokratskim režimima, te su mjere rjeđe izazivale nemire u zemljama u kojima su duže postojale stabilne institucije.

Iako se veliki broj štrajkova, ubojstava, pobuna i demonstracija ne može objasniti smanjenjem javne potrošnje, svi pokazatelji nemira, osim generalnih štrajkova, značajno su povezani s državnim rashodima. Istraživanje pokazuje da je posebice značajan bio utjecaj smanjenja proračunskih rashoda u doba inflacije, dok u normalnim vremenima bez rapidnog rasta cijena postoji tek blaga povezanost fiskalne konsolidacije i anarhije.

Autor objašnjava zašto su vlade često nesklone rezati rashode. Dok je, čak i u uzorku južnoameričkih država, vrlo mala vjerojatnost da će blaže fiskalne prilagodbe izazvati nemire, postoji vjerojatnost da će stroge mjere izazvati nezadovoljstvo i prosvjede protiv vlade. Rezultati tog istraživanja mogu objasniti i zašto se javni dug toliko razlikuje diljem svijeta, čak i među državama s relativno sličnim razinama ekonomske razvijenosti.

Što zaključiti?

Je li Hrvatska dovoljno slična zemljama OECD-a i je li hrvatska Vlada koliko-toliko solidna, odnosno nije li već ionako na rubu gubitka vlasti pa bi mogla imati petlje i ozbiljno krenuti u reforme?

Ili se Vlada boji da je sličnija nekadašnjim južnoameričkim režimima pa bi stvarnim provođenjem reformi mogla izazvati nemire i biti svrgnuta s vlasti i bez demokratskih izbora? Ili se boji da bi slični problemi poput onih u arapskim zemljama mogli izvesti nezaposlene i nezadovoljne na ulice? Ili djeluje stihijski, od slučaja do slučaja, pa kako bude - bude.

S čime god da Vlada kalkulina, ako ne počne što brže i što odlučnije stvarno provoditi svoj Program gospodar-

¹ Alesina, Carloni and Lecce: *The Electoral Consequences of Large Fiscal Adjustments*

<http://www.economics.harvard.edu/faculty/alesina/files/Electoral%2BConseq%2Bof%2BLge%2BFiscal%2BAdjust.pdf>

² Hans-Joachim Voth: *Tightening Tensions: Fiscal Policy and Civil Unrest in Eleven South American Countries, 1937-1995* http://www.bcentral.cl/eng/conferences-seminars/annual-conferences/2010/Voth_paper.pdf

skog oporavka, netko će to kad-tad morati učiniti, ali uz znatno višu cijenu za hrvatske građane.

Otvoreno prema građanima

Bez obzira na opravdane strahove Vlade zbog velikog broja nezaposlenih, dokaza o nevjerojatnim razmjerima korumpiranosti političara koji su već po zatvorima i u zemlji (i u inozemstvu), pa i sumnji u korumpiranost onih koji su još uvijek na vlasti, nijedna se vlada ne bi trebala bojati građana.

Dapače, Vlada bi, umjesto da zavarava i sebe i građane, trebala otvoreno i iskreno nastupiti prema građanima, upoznati ih s problemima, priznati vlastite propuste i slabosti te otvoreno izložiti planove i akcije kao što je to nedavno učinio američki predsjednik. Takva bi se vlada mogla nadati podršci građana u odlučnom provođenju reformi i ne bi se trebala bojati da će izaći na ulice.

Adam Smith je prije više od dvjesto godina napisao: "Bogatstvo je u onome što stvorite, ne u onome što ima-

te; napravite ono što drugi žele i moći ćete si kupiti sve zlato i srebro koje trebate. Zlato i srebro su samo potrepštine, poput namještaja u kuhinji. Jedini izvor bogatstva je u povećanju produktivnosti. Bogatstvo naroda potječe samo od rada njegovih ljudi i tehnologije koju posjeduju. Radite više i imat ćete više."

A da bismo radili više morali bismo smanjiti prosječne plaće koje ne odražavaju produktivnost rada zaposlenih, liberalizirati tržište rada, fleksibilizirati radno zakonodavstvo, smanjiti i skratiti sve birokratske procedure vezane uz poslovanje, smanjivati ulogu države u gospodarstvu, javni sektor i razinu javne potrošnje, reformirati obrazovni, mirovinski i sustav socijalne skrbi.

Nažalost, sve su to dugoročne reforme i nema čarobnog štapića kojim bi se to kratkoročno i bezbolno moglo riješiti.

Na Vladi je da odluči hoće li strahovati od građana i počiniti grijeh nečinjenja ili se posuti pepelom i početi konačno nešto činiti. ■

PROMO

Štednja za sigurnu budućnost

Štedjeti za budućnost uvijek je isplativo. Životno osiguranje, stambena štedionica ili štednja u bankama samo su različiti oblici štednje koji nam dugoročno donose prinos na uloženi

izdvajamo Hrvatsku poštansku banku koja nudi različite vrste štednje. Uz izvrsne kamatne stope, mogućnost odabira fiksne ili promjenjive kamate te širok raspon rokova oročenja tu je

novac. Zbivanja na financijskim tržištima unazad dvije godine podsjetila su nas da je klasična štednja u bankama jedno od najsigurnijih ulaganja i pouzdan izvor prihoda u budućnosti. Kamatne stope su ono što nas najviše zanima. Iz raznovrsne ponude banaka na tržištu

i mogućnost da štednju u kunama ugovorite i u svim uredima Hrvatske pošte.

Najunosniji oblik štednje u HPB-u je oročena štednja u kunama u kojoj promjenjive kamatne stope dosežu do 5,5 posto za štednju na tri

godine. Štedi li se putem dječje štednje u kunama na isti rok, kamata je veća i iznosi 5,7 posto. Rentna štednja namijenjena je onima koji tijekom godine žele raspolagati kamatom na svoj štedni ulog. Kamate koje ostvarujete jednake su onima za klasičnu oročenu kunsku ili deviznu štednju.

Odlučite li se na štednju u devizama, novac možete oročiti u svim valutama. Kamate na deviznu štednju su promjenjive, no kod kratkoročnih oročenja u eurima moguće je ugovoriti i fiksnu kamatu. Za iznos do 25 tisuća eura, fiksne kamatne stope kreću se do 3,75 posto na rok od jedne godine, a promjenjive do 4,5 posto za razdoblje od tri godine. Štedjeti možete i duže, četiri ili pet godina, pri čemu je kamata naravno veća. Svi štedni ugovori mogu se raskinuti i prije isteka ugovorenog roka oročenja, pri čemu vam HPB obračunava kamatu važeću za najbliži izdržani rok.

Više o štednji možete saznati u svim poslovnicama banke ili na internet stranicama www.hpb.hr